

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
ISSN: 2458 - 9624 (Online)

Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES, 7(1), 1-27, 2020

ÖĞRENCİLERİN HAYALLERİNDEKİ SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN YERİ

THE PLACE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE STUDENTS' DREAMED SOCIAL STUDIES COURSE

Burcu KARAMAN¹ ve Bülent AKBABA²

¹ Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Ankara, Türkiye. e-posta: burcukaraman43@gmail.com

² Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Ankara, Türkiye. e-posta: akbaba@gazi.edu.tr

Gönderim Tarihi: 26.11.2019

Düzeltilme Tarihi: 08.02.2020

Kabul Tarihi: 18.03.2020

Öz

Bu araştırmada sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin yerine ilişkin ortaokul 5. Sınıf öğrencilerinin hayallerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Durum çalışması olarak desenlenen araştırmanın verileri çalışma grubundaki öğrencilerin çizdikleri resimler ve konuya ilişkin görüşlerinden elde edilmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçesindeki bir okulun 5.sınıfında öğrenim gören 25 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrenciler öğrenme ve öğretme süreçlerine katkı sağlayacaklarını düşündükleri teknolojik araç gereçlerin sınıf ortamında olmasını ve sınıf içinde daha rahat edebilecekleri sıra, dolap gibi araçların var olmasını, öğretmenin dersi aktaran rolde olmasını ancak öğretmenlerin yerine robotların olduğunu hayal etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Bilişim teknolojileri, Hayal, Nitel araştırma

Abstract

In this research, it is aimed to reveal the dreams of middle school 5th grade students about the places of information technologies in the social studies course. The data of the study, which was designed as a case study, was obtained from pictures drawn by students in the study group and their views on the subject. The study group consists of 25 students of the 5th grade of a school in Yenimahalle district of Ankara province in the 2018-2019 academic year. Content analysis was used to analyze the data obtained from the participants. According to the results of the research, the students imagine that classrooms were equipped with technological equipments which they think will contribute to the learning and teaching processes, that the tools such as lockers and desks, which make them feel more comfortable in the classroom environment, were available, and that the teacher had the role of conveying the course and robots taught instead of real human teachers.

Keywords: Social studies, Information technologies, Dream, Qualitative research

Giriş

Bilişim teknolojileri, elektronik ortamlarda bulunan araçlar ile bilginin toplanma, yeniden yapılanma, işleme, saklanma ve ağ sistemleri vasıtasıyla bilginin bir yerden farklı bir yere iletilmesi gibi belirli bir işlem sürecinden geçirilmesini mümkün kılan teknolojiler olarak tanımlanabilir (Ceyhun ve Çağlayan, 1997; Çiçekli, 2014). Teknolojik gelişim ve değişimlerin bireylerin günlük hayatlarına hızlı bir şekilde aktarılması, bilgiye kısa sürede ulaşılmasına olanak sağlamakta ve böylece yaşamın tüm boyutlarını etkilemektedir (Karasar, 2004; Yılmaz Soylu ve Seferoğlu, 2007). Bilişim teknolojileri ile pek çok bilgi kısa sürede milyarlarca insanın erişimine açılabilir. Bilgisayar ve iletişim araçları sayesinde bilişim teknolojileri insan hayatını kolaylaştırabilmektedir. Erişilmek istenen bilgiye herhangi bir zaman ve mekânda kısa sürede ulaşılabilme imkân sağlamaktadır. Bilişim teknolojileri denildiğinde bilgisayar, internet, televizyon, tablet, elektronik postalar, mobil telefonlar vb. gibi ürünler akla gelmektedir. Bu teknolojik ürünler aracılığıyla öğrenciler eğitim ortamında sunumlar, veri tabanları, görsel resimler, eğitsel oyunlar, animasyonlar, simülasyonlar, kişisel öğrenme ortamları (vikiler, günlükler, sosyal ağlar vs.) ve eğitim yazılımları gibi pek çok kaynağa erişebilmektedir. Bilişim teknolojilerinin eğitim öğretim ortamlarında öğrenmeyi desteklemek amacıyla kullanımı teknolojik gelişmelere bağlı olarak gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır.

Bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler bireylerin bilgisayar ve bilişim teknolojilerinden yararlanmalarını bir zorunluluk hâline getirmektedir. Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan değişimler, toplumun ve ona bağlı olarak eğitim ihtiyaçlarının farklılaştığını göstermektedir. Çünkü eğitim, aile ve toplum ile birlikte çalışmayı, toplumun ihtiyaç ve özellikleri doğrultusunda bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Eğitim sistemi yetiştireceği öğrencilerin; bilim ve teknolojideki gelişimlere uyum sağlayabilme, eleştirel düşünebilme, problem çözebilme, mevcut sorunlara çözümler üretebilme, doğru bilgiye erişebilme ve bu bilgileri değerlendirebilme gibi pek çok beceriye sahip olmasını beklemektedir.

Türk eğitim sistemi yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde, ulusal ve uluslararası düzeyde öğrencilerin ihtiyaç duyacakları beceriler için sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir. Bunlar arasında *teknolojide yetkinlik ve dijital yetkinlik* bulunmaktadır. “Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve

metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojiye yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır. Dijital yetkinlik ise iş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir”(Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Eğitim sisteminin önemseydiği yetkinlikler göz önüne alındığında bilgi ve iletişim teknolojilerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan eğitim kurumları bilgi çağının gereksinim duyduğu insanı yetiştirebilmesi için teknolojik değişimi sürekli takip edebilmeli (Aypay ve Özbaşı, 2008) ve eğitim sisteminin önem verdiği yetkinliklerle öğrencileri donatmalıdır. Bundan dolayı eğitim ortamlarında bilişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması, öğrencilerin bu teknolojilerin getirdiği bilgi, beceri ve yetkinliklere sahip olması gerekmektedir. Bu çağın gereksinimlerini karşılama, bilişim teknolojilerine adapte olabilme ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilme açısından sosyal bilgiler dersi önemli bir rol üstlenmektedir.

Sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilim disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, 1996, s.8). Bu çalışma alanı bireylerin gelecek için hazırlanması ve yaşamını kolaylaştırabilmesi için gerekli olan birtakım bilgi ve becerilerin kazandırmasına yardımcı olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bireylerin karşılaştıkları çeşitli problemlere çözüm üretebilmesi, olaylara eleştirel açıdan yaklaşabilmesi, farklı durumlar karşısında seçim yapabilmesi (Aladağ ve Karaman, 2018), teknolojik yeniliklere ayak uydurabilmesi gerekmektedir. Bu bireylerin yetişmesinde sosyal bilgiler eğitiminin önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir.

Bilimsel ve teknolojik alanda meydana gelen hızlı gelişimler bireylerin karmaşık sorunlar ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bunların çözümü için disiplinler arası anlayışın benimsenmesi gerekmektedir. İçinde pek çok disiplini barındıran sosyal bilgiler dersinden bireylerin karşılaştığı karmaşık sorunların çözümüne yardımcı olması beklenmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programıyla öğrencilerin “Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları” amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Sosyal bilgiler eğitiminde teknolojiden yararlanmanın büyük bir etkisi olduğu ve teknoloji temelli öğrenmenin öğrencilerin problem

çözme, iletişim, veri toplama ve karar verme becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı görülmektedir (Whithworth ve Berson'dan aktaran Yiğit, 2011).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hayallerindeki sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ortaokul 5. sınıf öğrencileri, hayallerindeki sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin yerini görsel olarak nasıl yansıtmaktadırlar?
2. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hayallerindeki sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin yerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma, bir olgu veya olay hakkında daha derin ve bütüncül bilgi sağlamaktadır (Cresswell, 2015, s.47). Bu araştırma güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çevresi içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı, birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu görgül bir araştırma yöntemi olan durum (örnek olay) çalışması (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.314) şeklinde gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması bireylerin yaşadıkları olay, olgu ve durumlarına dayanarak kendilerini nasıl gördüklerini, algı ve duygularını, bunların altında yatan sebepleri derinlemesine sorgulamayı gerektirir (Gilham'dan aktaran Akar, 2016, s.120). Merriam (2013, s.40) durum çalışmasını olguyu gerçek hayattaki bağlamında inceleyen bir saha çalışması olarak ele almaktadır. Bu araştırmada belirlenen olgu ise bilişim teknolojileriyle donatılmış sosyal bilgiler dersinde bulunan öğrencilerin hayalleridir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim ve öğretim yılının güz döneminde Ankara ili, Yenimahalle ilçesinde bulunan bir devlet okulunda öğrenim gören 5. sınıf (n=25) öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Uygun örnekleme yöntemi araştırmacının kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verilerin toplanması olarak ifade edilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017, s.92). Katılımcıların belirlenmesinde, gönüllülük esas alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubundaki öğrencilere kod numaraları (Ö1, Ö2) verilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. 6 adet açık uçlu sorunun yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu ve öğrencilerin çizimlerinden elde edilen dokümanlar ile veriler toplanmıştır. Veri toplama aracının amacına hizmet etme niteliğini belirlemek için uygulama öncesinde bir Türkçe öğretmeni, sosyal bilgiler eğitimi alanında iki akademisyen ve bir sosyal bilgiler bilim uzmanından görüş alınmıştır. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda görüşme formunda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Bu aşamadan sonra çalışma grubunda yer almayan 3 öğrenci ile ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama sonrası sorular tekrar gözden geçirilerek anlaşılamayan noktalar giderilmiş ve benzer olan sorular çıkartılarak toplam 4 soru olarak görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplaması ve Analizi

Veri toplama araçları, gönüllü olan öğrencilerin okullarında çalışma grubundaki öğrenciler açısından uygun bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Resim çizimleri için öğrencilere bir ders saati zaman verilmiş ve sürece müdahâle edilmemiştir. Çizimler 15-30, görüşmeler ise 5-20 dakika arasında sürmüştür. Öğrencilerin izni doğrultusunda görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma verilerinin işlenmesinde kullanılan içerik analizi tercih edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2016, s.242) göre "İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve genellemelere ulaşmaktır." Araştırmanın veri analizinde şu aşamalar takip edilmiştir:

1. Verilerin kodlanması,

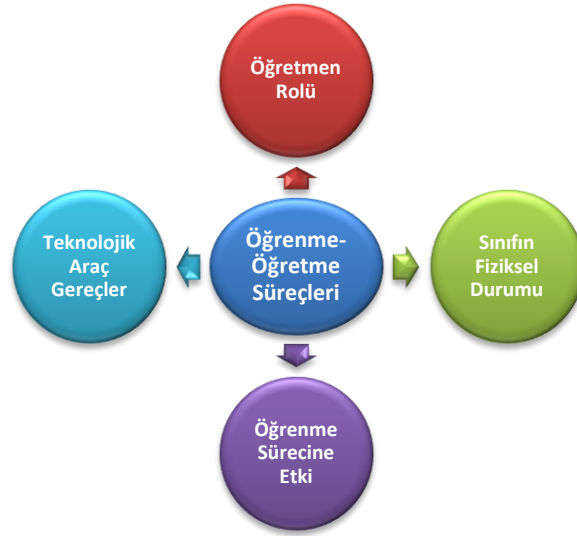
2. Temaların bulunması,
3. Kodların ve temaların düzenlenmesi,
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması

Veriler analiz edilirken ayrıntılı bir şekilde incelenerek ilişkili kelimeler ve kelime grupları analize tabi tutulmuştur. Kodlamalar katılımcıların ifadelerine sadık kalınarak yapılmıştır. Bulguların tanımlanması ve yorumlanmasının daha iyi bir şekilde anlaşılması için katılımcıların cevaplarından doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Araştırma verilerinin güvenilirliği için iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar üzerinde bütün karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek, araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994, s.64) formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$) kullanılarak hesaplanmıştır. Çalışmada, bu değer 0.94 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman'a (1994, s.64) göre uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun % 90'a yaklaşması ya da % 90'ı geçmesi durumunda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmaktadır. Kodlama süreci, kodların açık bir şekilde de belirtilmesini sağlamaktadır. Ayrıca bu süreç, kodlamalarla ilgili tanımların netleşmesine ve araştırmanın güvenilirliğine katkı sağlamıştır. Bu analizler sonucunda elde edilen kod ve temalar karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar sonucunda görüş birliği ve görüş ayrılığına düşülen noktalar belirlenmiş, gerekli tartışmalar yapılarak temaların son şekli verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hayallerindeki sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin rolüne ilişkin bulgular, *sosyal bilgiler dersinde öğrenme-öğretme süreçleri* teması altında sunulmuştur. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görüşme ve resimlerinden elde edilen bulgulara göre öğrenciler, hayal ettikleri teknolojik araç gereçlerden, bu araç gereçlerin kullanımının öğrenmeye olan etkisinden, öğretmenin rolünden, sınıf ortamının fiziksel özelliklerinden bahsetmişlerdir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin rolüne ilişkin hayallerindeki öğrenme-öğretme süreçleri ile ilgili bulgular Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. Öğrenme öğretme süreçleri

Araştırma bulguları *sosyal bilgiler dersinde öğrenme-öğretme süreçleri* teması, *öğretmen rolü*, *sınıfın fiziksel durumu*, *öğrenme-öğretme sürecine etki* ve *teknolojik araç-gereçler* kategorileri altında sunulmuştur. Araştırmanın alt problemleri bu kategoriler çerçevesinde yorumlanmıştır.

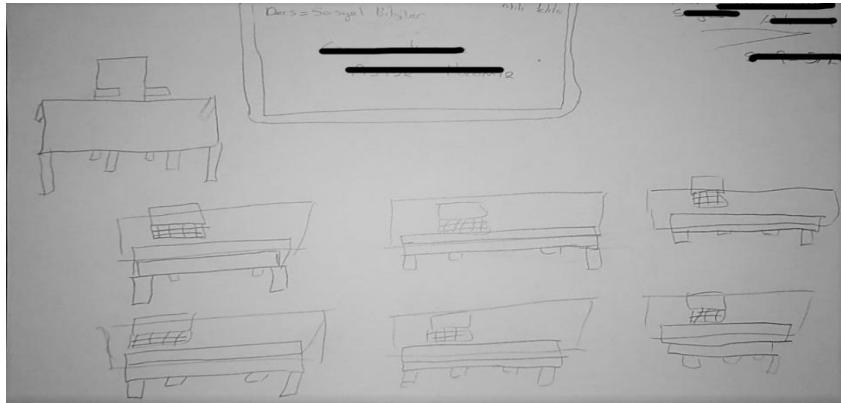
Teknolojik Araç Gereçlere İlişkin Bulgular

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin rolüne ilişkin hayallerini yansıttıkları resimler ve yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda sosyal bilgiler dersinde hayal edilen teknolojik araç-gereçlerin olduğu bulgusu elde edilmiştir. Araştırmada teknolojik araç-gereçlere ilişkin elde edilen bulgular Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. Teknolojik araç gereçler

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasını hayal ettikleri teknolojik araç ve gereçler incelendiğinde en fazla bilgisayar ve tabletin olmasını istedikleri görülmektedir. Öğrenciler bilgisayar ve tabletin sosyal bilgiler dersinde kullanılması gerektiğini, böylece derse olan ilgilerinin de artacağını, sadece kitaptan okumak ile yetinmeyeceklerini belirtmişlerdir. Ö25 bu konudaki düşüncelerini “*Öğretmenim bence sosyal bilgiler dersinde sadece kitaptan izlemek çok sıkıcı, artık yeni şeyler lazım. Herkesin derste kullanacağı kendisine ait bilgisayarları olmalı ve oradan ders işlemeliyiz.*” biçiminde ifade etmiştir.

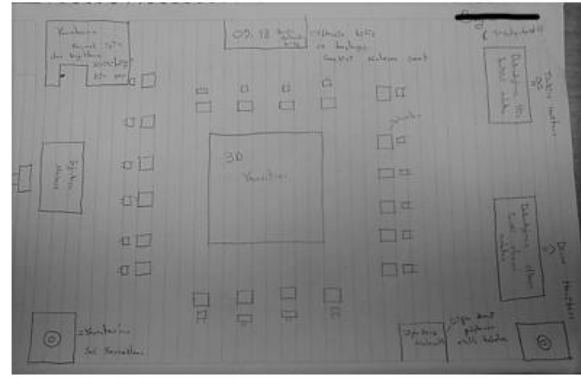

Resim 1. Ö25'in çizimi

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasını hayal ettikleri teknolojik araç ve gereçlerden bir tanesi de üç boyutlu projeksiyondur. Öğrencilerden elde edilen verilere göre üç boyutlu projeksiyonlar ile anlatılan konunun daha gerçekçi ve canlı bir şekilde sunulmasını sağladığı görülmektedir. Ö6 çiziminde öğrencilerin ellerinde tablet ile minderler üzerinde oturduğunu, öğretmenin ise bu üç boyutlu projeksiyon ile konuyu anlattığı ve gerçek görüntülerin sınıf içinde olduğunu belirtmiştir. Ö6 bu konudaki düşüncelerini “*Bu resimde bir projeksiyon var ama bu her şeyi üç boyutlu yansıtıyor. Yani bir şeyleri daha iyi görebilmek için. Mesela videoları daha rahat hissetmek, daha rahat görmek, içinde gibi hissetmek açısından daha güzel.*” biçiminde ifade etmiştir. Ö19 ise hayallerinde 3D yansıtıcıların olduğu, öğrencilerin ise o yansıtıcı etrafında sıralara yerleştirildiği, öğretmenin ise öğrencilerin arkasında bir yerde süreci yönettiğini çizimine yansıtmıştır. Ayrıca öğrenci bu yansıtıcı görüntülerin depolandığı cihazları saklamak için bir yer olarak resmin sol üst köşesinde bir dolap çizmiştir. Ö19 bu çizim ile ilgili görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: “*Tahtalar yok artık. Böyle yansıtıcı şeyler var, üç boyutlu. Düğmeleri var elektronik klavyesi var. O elektronik klavyeyi kullanarak dersi üç boyutlu şekilde görerek yapıyoruz. İçinde dersle ilgili istediğimi her şey var. Mesela kültür mirastaki şeyleri, Çanakkale Savaşı’ndaki, tüm askerleri ve oradaki tüm bilgileri birebir canlı olarak görüyoruz.*”

Resim 2. Ö6'nın çizimi

Resim 3. Ö19'un çizimi

Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde sanal gerçeklik gözlüğünün de kullanılmasını hayal etmektedirler. Öğrenciler sanal gerçeklik gözlükleriyle öğretmenin derste anlattığı konuları daha hızlı öğrenmeyi, o olayı yaşayan kişiler gibi hissetmeyi sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda Ö7 ve Ö15'in çizimleri örnek olarak aşağıda sunulmuştur.

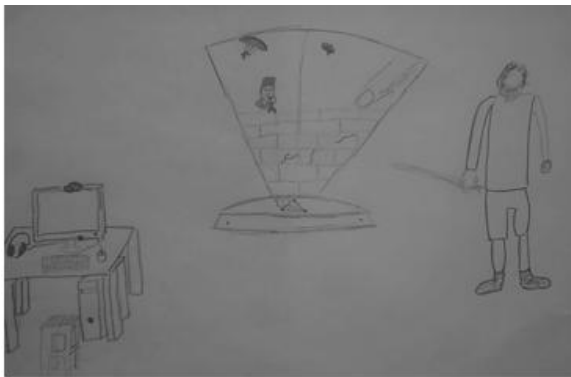
Resim 6.Ö25'in çizimi

Ö1, Ö3'ün sıraların içinde tablet hayaliyle ilgili görüşleri de şu şekildedir:

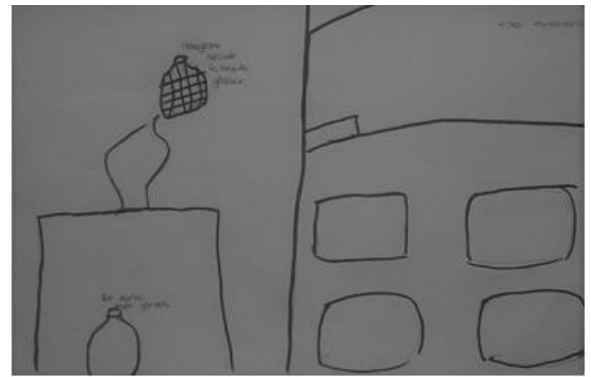
Ö1: “Kendi ellerimizle dokunabildiğimiz şeyler isterdim. Elimize alıp. Ya da mesela sıraların içine geçirilmiş tablet sıra. Bazılarının durumu olmadığına tableti olamıyor. Ama sınıfta herkese ait tabletlü sıra olsa ve herkes onun üzerine not alsa çok güzel olur.

Ö3: Bunun dışında şey MEB'in kitaplarına gerek kalmıyor. Çünkü tabletlü var sıranın üzerine yerleştirilmiş.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde hayal ettikleri bir diğer araç gereç ise hologramdır. Öğrencilere göre hologram, dersi somutlaştırmayı sağlamaktadır. Bununla ilgili Ö18 ve Ö24'ün çizimleri resim 7 ve 8'de örnek olarak sunulmaktadır.

Resim 7. Ö24'ün çizimi

Resim 8. Ö18'in çizimi

Ö24 yaptığı resim ile sol alt köşede olan bilgisayarın derslerde aktif olarak kullanılması gerektiğini söylemektedir. Bu resimde öğretmen tarihi bir konuyu hologram kullanarak anlattığını resmetmektedir. Ö24 hologram görüntüleri ile dersin daha gerçekçi bir şekilde işlenmesini hayal etmektedir. Bu resimle ilgili olarak Ö24 “Ortada böyle değişik hocanın

anlattığı konularla alakalı projeksiyon tarzında bir alet var yere koyunca sanal görüntüler hologram şeklinde böyle canlanıyor. Hocanın kendi hazırladığı çalışmalar bunlar. Mesela hoca savaşı anlatıyorsa o savaşa ilgili görseller ya da videolar falan çıkabilir diye düşündüm. Mesela görüntü içinde tuğlaların arkasında savaşan bir adam ve uçak çizdim.” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Ö18 ise bu resimde tarihî bir eserin görüntüsünü cihaza verince gerçeğinin canlanmasını hayal etmektedir. Bu tarihî eserlerle ilgili seslendirmeler var ise sağ tarafında bulunan büyük ses sistemi ile tüm sınıfın rahat duymasını sağlayacağı bir alet çizmiştir. Bu konuda Ö18 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Hologram var bir şeyleri dersle ilgili 3 boyutu göstererek daha iyi anlayabiliriz. Bunun ses sistemi sinema gibi olacak. Bu tahta da tarihi eseri üç boyutlu bir şekilde gösteriyor. Mesela tarihi eser gösterilirken her yerini görmek, kültür miras ünitesinde mesela...”

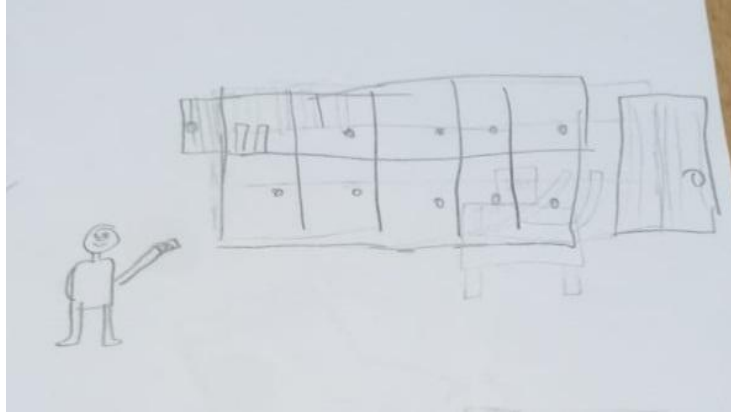
Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde öğrenmek istedikleri bilgilerin hazır bir şekilde bir cihaz ile direk kendilerine yüklenmesini hayal etmektedirler. Böylece öğrenciler ders süresinde konu anlatımı yerine eğlenecekleri daha farklı etkinlikler yapmak istemektedirler. Bununla ilgili Ö8’in resmi örnek verilebilir.

Resim 9. Ö8’in çizimi

Bu resimde Ö8 iki farklı hayalini resmetmiştir. Resmin sol tarafında öğretmen (gözlüklü olan) elinde kumanda ile anlattığı konuyla ilgili olan kişiyi sınıf ortamına getirmiştir. Resmin sol tarafında ise sıralarında oturan öğrencilere sınıfın tavanında bulunan bilgi yükleyici bir alet ile öğrencilerin hafızlarına bilgi yüklemektedir. Bununla ilgili Ö8 “Hologram gibi şeyler var. Şurada bilgileri böyle iki dakika da kafamıza yükleyen bir şey. Sonra dersi işlerken öğretmen hologramı açıyor. Anında karşımızda oluyor. Bu şekilde sosyal dersimiz daha eğlenceli olabilir. Ders anlatımı yerine derste etkinlikler, oyunlar oynayabiliyoruz.” şekilde düşüncelerini ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler dersinde kullanabilmek için hayal edilen diğerk bir araç gereç ise elektronik dolaptır. Bu dolap ile öğrenciler dersin konusuna uygun kıyafetler tasarlayacaktır. Tasarlamış oldukları bu kıyafetleri ders sırasında kullanabileceklerdir. Bu sayede öğrencilerin eğlenerek öğreneceğini düşünülmektedir.

Resim 10. Ö16 çizimi

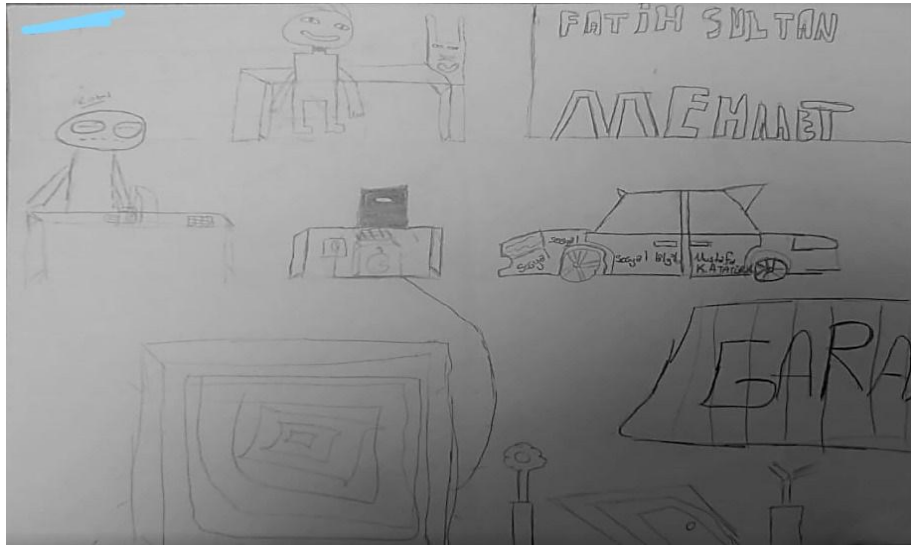
Bu resimde Ö16'nın elinde kumanda bulunmaktadır. Bu kumandadan komutlar vererek dolap içinde bulunan tuşlar ile komut vermektedir. Bu resimle ilgili Ö16'nın görüşü şu şekildedir: *“Kıyafetleri koyabileceğimiz bir dolap olabilirdi. O dolap içinde tuşlar vs. olsaydı mesela yöresel tuşu olsa mesela kültürel kıyafetler, o dolapta onlar hemen olsaydı. O an aklımıza gelen farklı tasarımlar yaparak. Ya da farklı kıyafetler olsa o konuyu işlerken hemen dolaptan çıkartıp giyebilirdik. Eğlenceli olabilirdi...”*

Öğrencilerin hayallerinden bir tanesi de akıllı kitaplardır. Ö22 şu anda kullandıkları kitapları taşımak istememekte ve bunun yerine sıralarında bulunan elektronik bir sistem ile bu kitapların yüklenmesini istemektedir. Bununla ilgili düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir: *“Masanın üzerinde kitaplar değil de içinde kitaplar var böylece çantamızla evden bir şey getirmek zorunda kalmıyoruz. Hep masalarımız okulda oluyor bunlar katlanabiliyor bunları eve götürüyoruz. İçinde her dersin kitapları var ona göre tuşlara basıp seçiyorsun.”* Ö21 ise bu kitaplarında ötesinde sınıf içinde düğmeli bir kütüphane hayal etmektedir. Bu kütüphanede ise öğrenciler aramak istedikleri kitaplar için belli bir komut veriyorlar ve anında elektronik kitaplar masalarına geliyor. Bu konuda Ö21 *“Akıllı kitaplar. Düğmeli kütüphane şimdi diyelim bir oda var. Bu odanın istediği bir yerinde düğmeler var. Burada elektronik kitaplıklar olabilir. Sosyal bilgiler konularıyla ilgili bir sürü elektronik kitaplar var. Mesela giriyorsunuz oda boş gibi düğmeye basınca hemen o elektronik raflar geliyor. Mesela aradığın bir şeyi söylediğin an onunla ilgili elektronik kitaplar masama hemen geliyor.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde kullanabilmek için teknolojik araba hayal etmektedirler. Ancak bu hayallerin okul dışında yapılacak çalışmalarla ilgili olduğu görülmektedir. Bununla ilgili Ö1 ve Ö21'in görüşleri şu şekildedir:

Ö1: “Mesela bir araba gelip bizi geziye götürecek. Mesela bir araba BMW gibi robot oluyor onun gibi bir şeylere binip gitsek. Anında gideceğimiz yere gitsek zaman kaybetmeden farklı yerlerdeki yerleri görürüz ve dersi pekiştiririz.”

Ö21: “Mesela şu araba sosyal bilgiler arabası üzerinde Mustafa Kemal Atatürk falan yazıyor. Araba ile garajdan çıkıyorsunuz mesela bir yere gideceksiniz diyelim gidene kadar size araba içinde sosyal bilgiler dersi anlatıyor. Araba içinde de bir düğme var bu düğmeye basınca elektronik bir ışıklı harita çıkıyor. Haritada şey yazıyor haritada da düğmeler oluyor dokunmatik gibi. Burada dağlar, denizler falan görülüyor. Bence bu her okulda olmalı ama bence çocukların kullanabileceği gibi olmalı. Yani bu zamanda yolculuk yapabilen bir araba gibi bir şey aynı zamanda içine biniyor ve o eski dönemleri kafamızda tam oturmayan onları görebiliyoruz.”

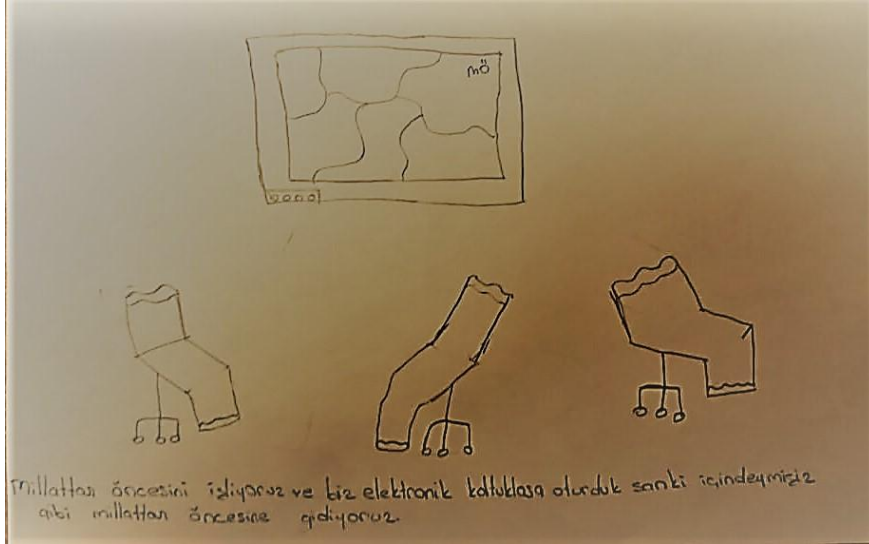
Resim 11.Ö21 çizimi

Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde yukarıda bahsedilen araç gereçler dışında animasyon, elektronik koltuk, hız makinesi, içine girilen akıllı tahta, teknolojik harita, yansıma duvar, zaman makinesi, zihin okuyucu hayal etmektedirler.

Animasyon ile ilgili Ö15'in çizdiği resimde herhangi bir obje yer almamakla birlikte yapılan görüşmelerden animasyonların öğrenmesine katkı sağlayacağını düşünmektedir. Bu yüzden sosyal bilgiler dersinde görsel öğelere yer verilmesini hayal etmektedir. Bununla ilgili olarak Ö15 şu ifadelerde bulunmuştur: “Ben ezber yapmakta zorlanıyorum. Benim hayalimdeki

sosyal bilgiler daha akılda kalıcı. Akıllı tahta, animasyonlar vs. olması gerekli ama şu an yok. Ben animasyonlarla ders işlemeyi hayal ediyorum.”

Ö4, elektronik koltuk ile ilgili hayalini şu şekilde çizmiştir:

Resim 12. Ö4 çizimi

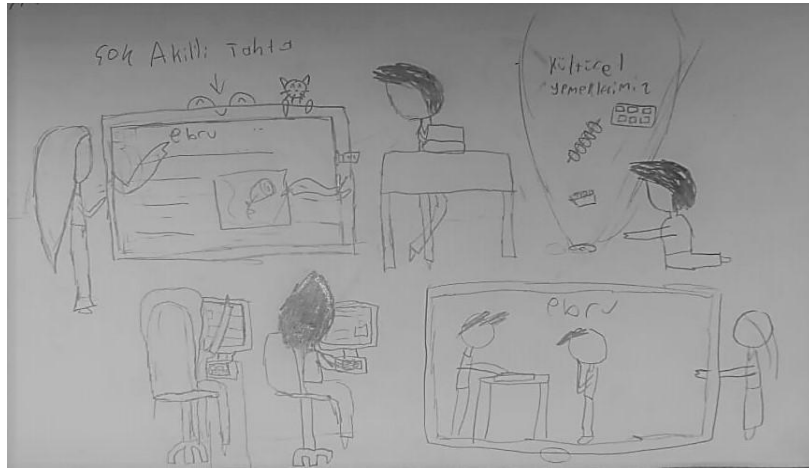
Ö4 bu resimde elektronik koltuklara oturarak geçmiş zamanlara gitmiş gibi o dönemin yaşandığı zamanının içinde hissederek ders işlemeyi hayal ettiğini resmetmiştir. Bu resimle ilgili görüşlerini şu şekilde açıklamıştır: *“Şimdi bunlar elektronik koltuklar. Bu elektronik koltuklara oturunca tahtada izlediğimiz akıllı tahtadaki, milattan öncedeki konunun içindeymiş gibi hissediyoruz. İçine gidiyoruz MÖ şeylerin içine bakıyoruz onlarla ilgili bilgiler öğreniyoruz. İçindeymiş gibi oluyoruz.”*

Hız makinesi ile ilgili Ö5 öğrencilerin okul dışında ders işlemesine örnek teşkil eden bir resim çizmiştir. Bu resimde öğretmenin öğrencilerini hız makinesine bindirerek dersle ilgili konuları ilgilendiren mekâna götürmektedir. Böylece gezilerde yaşanan zaman kaybının önüne geçilmiş olacağını düşünmektedir. Bu konuda Ö5'in görüşü şu şekildedir: *“Mesela bazı arkadaşlarımız farklı uzak okuldan geldikleri için bizim gittiğimiz Anıtkabir'e falan müzelere falan gidemiyorlar onları da düşünerek istediğimiz yerlere ders için gidebilmek uçarak gidiyorlar hız makinesi gibi anında gidiliyor uçaktan daha hızlı. Zaman kaybı olmadan.”*

Resim 13. Ö5 çizimi

İçine girilen akıllı tahta ile ilgili Ö12 çok akıllı bir tahta hayal etmektedir. Öğrenci bu tahta sayesinde öğretmenin sunum olarak izlettiği programlara ders sırasında içine girerek katılabilmektedir. Bununla ilgili öğrenci görüşmelerinde şunları belirtmiştir: “...Mesela şurada akıllı tahta var Sana gösteriyor nasıl yapıldığını izliyorsun onu. Hatta istersen içine girip sende katılıyorsun o TV içindeki etkinliklere.” Öğrenci resmin sağ alt ve sol üst taraftaki çizimleri bu durumu göstermektedir. Ayrıca Ö12 ders esnasında öğrencilerin bazılarının bilgisayarda araştırma yaptıklarını ve bazılarının da hologram sayesinde kültürel yemekleri canlı olarak görebilmekte olduğunu resmetmiştir.

Resim 14. Ö12 çizimi

Teknolojik harita ve yansıma duvar ile ilgili Ö20'nin hayali bulunmaktadır. Ö20 öğretmeniyle birebir ders işlemek istemektedir. Ders esnasında duvarların aslında teknolojik olduğunu, yansıma şeklinde dokunulduğunda bilgileri gösterdiği ve üzerinde işlem yapıldığını, ders bittikten sonra duvarların eski haline geldiğini resmetmiştir. Bu yansıma yapan duvarların

içinde de teknolojik akıllı haritaların olmasını ve onun üzerine geldiğinde o ülke hakkında ayrıntılı bilgi vermesini hayal etmektedir. Bu konuyla ilgili Ö20'nin görüşleri şu şekildedir: "Ben dersi tek başıma hoca ile birlikte istiyorum. Yalnız başıma sadece öğretmenim ve ben olacak ve etrafta hiç kitap ve kalem olmayacak sadece böyle teknolojik eşyalar olacak. Buradaki resimde teknolojik olarak şu tahta değil bu bir yansıma bu yansımaya dokunduğunuzda duvarlardaki gibi sekmeler açılıyor. Bu resimdeki kız benim. Benim masamdaki de aynı şey yansıma var mesela şuralarda (duvarları göstererek) he yerde bir sekme var böyle bir teknoloji. Bunlar mesela akıllı haritalar oluyor aynı zamanda üstüne geldiğimizde bize o il ülke hakkında bilgiler veriyor."

Resim 15. Ö20 çizim

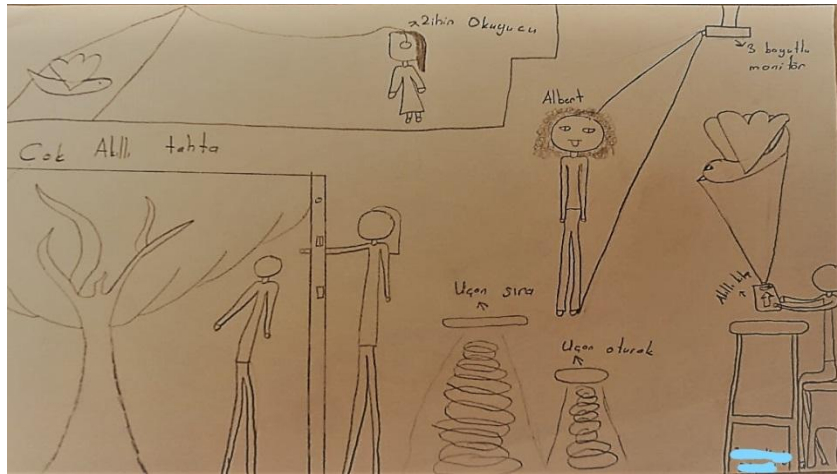
Ö10 hayalinde zaman makinesi olmasını istemektedir. Bu şekilde dersin daha eğlenceli olacağını ve o dönemi canlı bir şekilde görebilmenin daha kalıcı olacağını ifade etmektedir. Ö10'un yaptığı çizim, Resim 16'da yer almaktadır.

Resim16. Ö10 çizim

Bu resimde Ö10, öğrencilerin uçabilen aletleri olduğu, derste öğretmen yanında bir robotun yer aldığını ve bu robotun öğretmene yardım ettiğini resmetmektedir. Öğrencilerin zaman makinesi sayesinde milattan önceye kadar gidebildiklerini göstermektedir. Bununla ilgili Ö10 görüşlerini şu şekilde açıklamıştır: *“Bu bir zaman makinesi. Buradan böyle tarihteki şeyler çıkıyor. Bunlar öğrenciler, bu zaman makinesi ile birlikte oraya gidiyoruz ve dersimizi işliyoruz. Eğlenceli bir şekilde bu teknolojik gelişimlerle dersimizi işliyoruz. Sınıfta o eski zamanlara falan bu zaman makinesiyle gidip birebir dersi canlı görüyoruz.”*

Zihin okuyucu Ö9 tarafından hayal edilmektedir. Resim 17’de öğrenci resmin sol üst tarafında öğrencilerin zihninden geçenlerle ilgili anında bir yansımanın geldiğini göstermektedir. Bununla ilgili Ö10 *“Bu o an canlandırılmak istenen ne varsa direkt onu gösteriyor. Mesela şuradaki zihin okuyucu var. Onu takıyorsun sonra aklından o konuyla ilgili geçen bir şey olduğunda direk gösteriyor. Bunları sosyal bilgiler dersinde mesela tarihi bir mekân düşünüyorum. Burada da üç boyutlusunu ve onun gerçeğini görüyorsun daha kalıcı oluyor. Mesela şurada akıllı kitap var onu okurken onu görselleştiriyor.”* şeklinde düşüncelerini aktarmıştır.

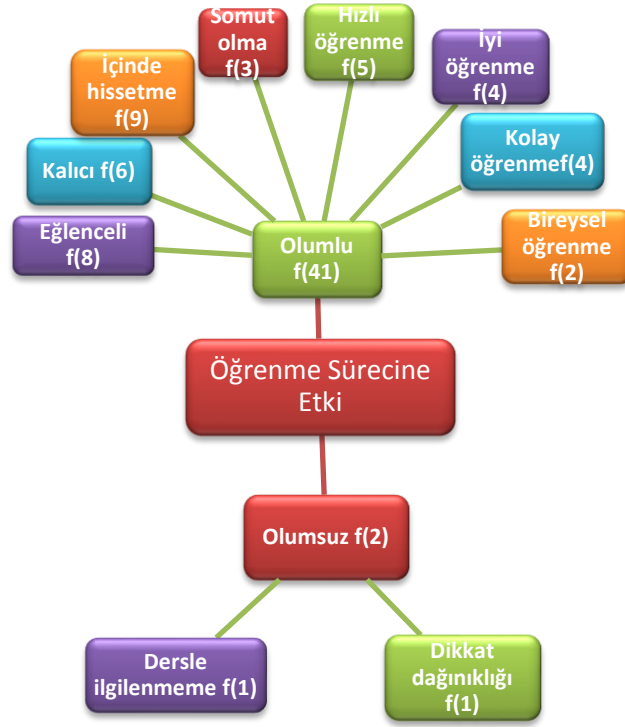
Resim17. Ö9 çizim

Zihin okuyucuya ek olarak Ö9 bu resimde üç boyutlu monitör sayesinde ders içine Albert Einstein’ın canlı görüntüsünü, sağ alt tarafta kitabı okurken görselleştirmeyi, çok akıllı tahta ile içine girip müdahâle edebilmeyi de hayal ederek çizimlerine yansıttığı görülmektedir.

Öğrenme Sürecine İlişkin Bulgular

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin rolüne ilişkin hayallerini yansıttıkları resimler ve yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin yer almasının, öğrenme sürecine

olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu bulgusu elde edilmiştir. Araştırmada öğrenme sürecine etkiye ilişkin elde edilen bulgular Şekil 3’te görülmektedir.

Şekil 3. Öğrenme sürecine etki

Şekil 3’te yer alan öğrenme sürecine etki kategorisi *Olumlu* (f=41) ve *Olumsuz* (f=2) olarak iki alt kategoriye ayrılmaktadır. Olumlu kategorisinde *içinde hissetme* (f=9), *eğlenceli* (f=8), *kalıcı* (f=6), *hızlı öğrenme* (f=5), *iyi öğrenme* (f=4), *kolay öğrenme* (f=4), *somut* (f=3), *bireysel öğrenme* (f=2); olumsuz kategorisinde ise *dersle ilgilenmeme* (f=1) ve *dikkat dağınıklığı* (f=1) kodları bulunmaktadır.

Olumlu Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Ortaokul 5. sınıf öğrencileri hayallerindeki sosyal bilgiler dersinde kullanılan bilişim teknolojilerinin olumlu yönlerine değinmektedirler. En fazla *içinde hissetme* (f=9) en az ise *bireysel öğrenme* (f=2) kodları bulunmaktadır. Bununla ilgili bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Ö4 “... Anlattığım gibi içindeymiş gibi hissetmemiz lazım dersteyken. Böylece daha etkili olur ve daha iyi anlarız.”

Ö10: “Daha fazla şeyler olmalı bence sadece akıllı tahta yetmiyor. Mesele bir Kültür ve Miras işledik onların hepsini birebir yaşamak güzel olurdu. İçinde gibi gerçekçi yani...”

Ö17: “Araştırma yaptığım zaman daha kolay yapabilirim. Ayrıca içinde her şey olduğu için daha kolay araştırmaları yapabilirim.”

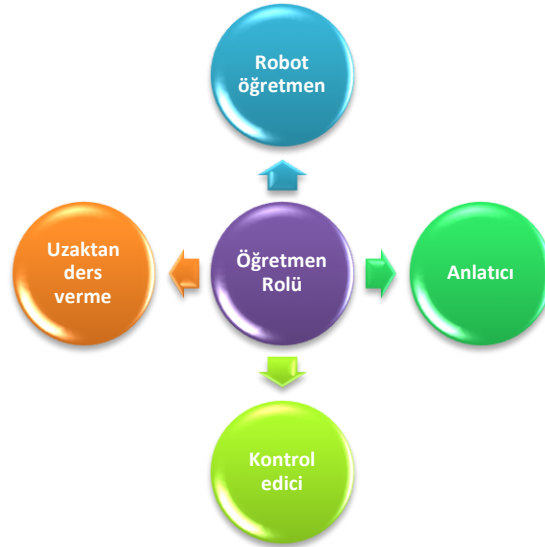
Ö14: “Şimdikiinde hiç teknolojik bir şey yok çok sıkıcı. Öbüründe hoca belki boş bırakır hem biz kendimiz bilgisayar gibi şeylerle oyalanırdık daha güzel olurdu. Kendi kendimiz bile öğrenebiliriz böylece.”

Olumsuz Alt Kategorisine İlişkin Bulgular

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinden sadece bir öğrenci, hayallerindeki sosyal bilgiler dersinde kullanılan bilişim teknolojilerinin olumsuz yönlerine değinmiştir. Olumsuz kategorisinde ise *dersle ilgilenmeme* (f=1) ve *dikkat dağınıklığı* (f=1) kodları bulunmaktadır. Bununla ilgili Ö16 “Bence derste çok kullanılmamalı. Çünkü dikkat dağınıklığı yapılıyor. Hocam mesela siz ders anlatıyorsunuz onlar Google’a girip ders anlatıyor. Siz onlara soru soruyorsunuz. Onlar dinlemediği için cevap veremiyorlar. Dersle ilgilenmiyorlar. Bazen telefondan bir şey işliyorsunuz diyelim. Onlar takmıyorlar farklı âlemlerde takılıyorlar.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Ö16, bu konuda olumsuz görüşleri olsa da derslerde kullanılan teknoloji için önlemler alınması gerektiğini de şu sözlerle ifade etmiştir: “Bunları sadece böyle eğitime düzgün adapte etmek lazım. Faydalı olması için bu sorunları engelleyecek bir şeyler lazım... Arada sırada serbest bırakıp bir şeyler yapılabilir. Mesela PC’yi koyuyorsunuz ama böyle oyun gibi. Mesela sanal gerçeklik gözlüğü olsa Hititler döneminde onlara doğru girmek mesela onlar Kadeş Antlaşmasını yaparken onun içinde gibi onu görüyorsunuz. İşte onu görürken ordan Urartulara geçsek. Yürüsek onlara baksak mezarları nasıl süslediğini onun içinde oyun gibi öğretmen daha iyi.”

Öğretmen Rolüne İlişkin Bulgular

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin rolüne ilişkin hayallerini yansıttıkları resimler ve yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda sosyal bilgiler dersinde öğretmenin anlatıcı, kontrol edici, robot öğretmen ve uzaktan ders verme rollerinin olduğu bulgusu elde edilmiştir. Araştırmada öğretmen rolüne ilişkin elde edilen bulgular Şekil 4’te görülmektedir.

Şekil 4. Öğretmen rolü

Ortaokul 5. sınıf öğrencileri sosyal bilgiler öğretmenlerini robot olarak hayal etmişlerdir. Bu konuda Ö21 ve Ö4'ün görüşleri şu şekildedir:

Ö21: “Öğretmen yok ki. Ya zaten bence öğretmenin öğretmesine gerek yok. Yani hocam ya mesela o savaşları vs bu robotlar falan anlatıyor. Zaten bence öğretmene gerek yok. Bence ilerleyen yıllarda öğretmenlerde olmayacak her yer robot olacak”

Ö4: “Robot bir tane öğretmen olmasını isterdim açıkçası hem eğlenceli olurdu hem de daha iyi olurdu diye düşünüyorum. Daha çok şey bilebilirlerdi.”

Resim 18. Ö4'ün çizimi

Öğrenciler hayallerinde öğretmenlerin anlatıcı ve kontrol eden rolünde olduklarını belirtmektedir. Bu konuda Ö2ve Ö13'ün görüşleri şu şekildedir:

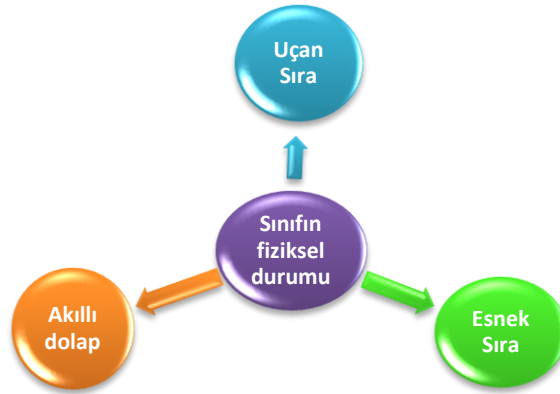
Ö2: “Mesela ders anlattığında hocamız bize anlattığı gibi bir de biz anlatsak öğrendiğimizi kontrol etse doğru mu yanlış mı diye.”

Ö13. “Masamızda bilgisayarların olmasını isterdim. Öğretmen masasında da olsun. Öğretmen o masada bilgisayardan anlatsın”.

Ö17'nin hayalinde gelişen teknoloji ve internet sayesinde öğretmenlerin derse gelmeye ihtiyaç olmadığı, uzaktan eğitim ile verebileceğini belirtmiştir. Bu konuda Ö17'nin görüşleri şu şekildedir: “Hocanın derse gelmesine bile gerek yok. Hoca evinden bile sana ders verebiliyor. Ya hocanın dediği projeksiyon vs. gibi olan şeyden hoca her şeyi bize doğrudan gönderebilir. Uzaktan bir şekilde.”

Sınıfın Fiziksel Durumuna İlişkin Bulgular

Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojilerinin rolüne ilişkin hayallerini yansıttıkları resimler ve yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda sosyal bilgiler dersinde sınıfta akıllı dolap, esnek ve uçan sıra olduğu bulgusu elde edilmiştir. Araştırmada sınıfın fiziksel durumuna ilişkin elde edilen bulgular Şekil 5'te görülmektedir.

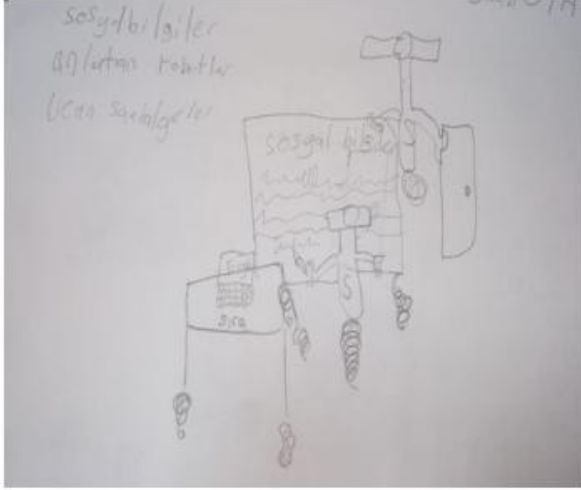
Şekil 5. Sınıfın fiziksel durumu

Ortaokul 5. sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersinde sınıflarının fiziksel durumlarıyla ilgili uçabilen sıralar, rahat ve esnek sıralar ile akıllı dolapların olmasını hayal etmektedirler.

Ö3: Bir de mesela dolapları her açtığımızda kilitlerle uğraşmamız gerekiyor ya onun yerine dolapları elektronik yapıp uzaktan kumanda gibi düğmelerle onları açabileceğiz ve böylece ders kitaplarını, haritalarımızı falan daha iyi saklayıp taşımak ile uğraşmayacağız.

Ö6: “Mesela onlar öğrenci minderlerinin üzerinde böylece hem daha esnek ve rahat sıramız oluyor ve ellerinde herkesin tablet var oradan takip ediyorlar.”

Ö9: “Mesela şurada da uçan sıralar var. Bu uçan sıralar ile bu şu anki masalar gibi tahta falan değil. Bu sıraların ilgi çekici ve rahat olmasını sağlar. Ne bileyim o sınıfta beliren görüntülerin (hologram) etrafında hareket ederiz iç içe olabiliriz. Yürüyemeyen arkadaşlarımıza da kolaylık olur hem.”

Resim 19. Ö9'un çizimi

Resim 20. Ö6'nın çizimi

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada 5. sınıf öğrencilerinin hayallerindeki sosyal bilgiler dersinde bilişim teknolojisinin rolü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda öğrenme öğretme süreçleri teması altında; öğretmenin rolü, sınıfın fiziksel durumu, öğrenme sürecine etki, teknolojik araç gereçler alt kategorileri elde edilmiştir. Araştırmada öğrenciler hayallerini açıklarken sınıf içinde olmasını istedikleri araç gereçler ve bunların dersi öğrenmeye sağlayacağı katkılar ile ilgili açıklamalar yapmışlardır. Bireyin içinde bulunduğu çağın koşullarına ayak uydurabilmesi için teknolojik değişim ve gelişmeleri takip edebilmesi önemlidir. MEB (2018) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin bilişim teknolojilerini bilinçli kullanmalarını amaçlamaktadır.

Döş (2013) mutlu okulun özellikleri ile ilgili araştırmasında, öğrencilerin dikkatini çekecek materyaller ve yeni teknolojik araç gereçlerin bulunmasının gerekliliğine değinmiştir. Bu araştırmada öğrenciler de hayallerinden bahsederken dikkatlerini çekecek, dersi daha iyi anlamalarını sağlayacak araç gereçlere yer vermiştir. Öğrencilerin hayallerinde derste

olmasını istedikleri bu teknolojik aletlerin başında bilgisayar ve tablet gelmektedir. Bu durumun sınıfta bilgisayar ve tabletin bulunmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Tablet ve bilgisayardan sonra öğrencilerin en çok hayal ettikleri teknolojik aletler ise üç boyutlu projeksiyon ve sanal gerçeklik gözlüğüdür. Öğrenciler dersin daha somut ve gerçekçi bir şekilde bu cihazlar sayesinde işlenebileceğini, adeta konunun içinde yaşadıklarını ve dersin bir parçası olacaklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin kendilerini o dersin bir parçası olarak gördükleri, derste somut yaşantılar gerçekleşmesini istedikleri ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarına benzer şekilde Deveci ve Gürdoğan Bayır (2011) ilköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde bilgisayar, harita ve projeksiyon gibi araç-gereçlerin kullanılabilirliğini hayal etmişlerdir. Yapılan bazı çalışmalarda, derslerde tablet, bilgisayar, animasyon ve video gibi çoklu ortam araç gereçlerin kullanılması ile öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağladığı ve öğrenmeyi kolaylaştırdığı, dersi eğlenceli bir hâle getirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Eren, 2015; Ifenthaler ve Schweinbenz, 2013). Yapılan bu çalışmalar araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Öğrencilerden bazıları ise kitap ve defter yerine sıra içine geçen tablet gibi teknolojik aletler olmasını hayal etmektedirler. Öğrenciler bu şekilde dersin daha çok ilgilerini çekeceklerini ve aynı zamanda kitap defter taşımak zorunda kalmayacaklarını söylemişlerdir. Öğrencilerin bu hayalleri yapılan farklı araştırmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Yapılan araştırmalarda ulaşılan bulgular arasında tablet ve bilgisayarların sevilen yönlerinden birisinin de öğrencileri defter, kitap ve çanta taşıma zorunluluğundan kurtarması olduğu görülmektedir (Dündar ve Akçayır, 2017; Eren, 2015). Bunlar dışında öğrenciler teknolojik araba, hız makinesi ve zaman makinesi gibi aletler ile okul dışında yapılacak gezilerin zaman açısından daha tasarruflu olduğunu söylemektedir. Bunlar ile öğrenciler okul dışında istedikleri zaman gezi yapabildiklerini hayal etmektedirler. Öğrencilerin hayallerinde en az animasyon, teknolojik harita, bilgi yükleyici ve zihin okuyucu istedikleri görülmektedir. Animasyon ve teknolojik haritaların kullanımıyla ilgili İnel ve Çetin (2017) tarafından yapılan bir araştırmada öğrencilerin dikkat düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenme sürecine etki kategorisi ise olumlu ve olumsuz olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmıştır. Olumlu kategorisinde öğrencilerin hayal ettikleri teknolojik aletler ile konunun içinde hissetme, eğlenceli olma, hızlı öğrenme, iyi öğrenme, kolay öğrenme ve bireysel öğrenme, odaklanma açısından katkı sağladığı görülmüştür. Koile ve Singer (2006'dan aktaran Akbaba Altun, Avcı Yücel ve Ergün, 2015), tablet ve bilgisayarların sınıf içinde kullanılmasının öğrencilerin dikkatlerini ve odaklanmalarını arttırdığını ifade etmektedirler.

Olumsuz kategorisinde ise derste dikkat dağınıklığı yapacağı ve dersi dinlememeye sebep olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıfın fiziksel durumu kategorisinde ise öğrencilerin uçan sıra, esnek sıra ve akıllı dolap hayal ettikleri görülmektedir. Öğrenciler sınıf içinde eğlenebilecekleri, rahat edebilecekleri sıralar olmasını istemektedir. Ayrıca sınıflarında bulunan yürüme engelli arkadaşlarının kendisini sınıf içerisinde daha rahat hissedebileceği düşünülmektedir. Akıllı dolap ile öğrenciler, dolabın tuşlarını kullanarak ünite konusuna uygun yöresel kıyafetleri tasarlayıp ders esnasında kullanabilmeyi hayal etmektedirler. Bu şekilde öğrenciler derse olan ilgi ve başarının artacağını söylemektedir. Erdem'in (2016) sınıf ortamının önemiyle ilgili şu ifadesi "Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde "sınıf ortamı" öğrenciye kazandırılmak istenenlerin daha kolay ve kalıcı olması açısından büyük önem taşımaktadır." bu sonucu desteklemektedir.

Öğretmenin rolü kategorisinde en fazla robot öğretmen kodu bulunmaktadır. Öğrencilerde gelecekte öğretmene ihtiyaç kalmama, robotların daha sabırlı ve daha fazla bilgiye sahip olabilme düşüncesi yer almaktadır. Ayrıca bu kategoride öğretmenin öğrencilerin hayallerinde anlatıcı ve kontrol edici bir rolü bulunmaktadır. Dersi anlatan öğretmenin öğrencilere karşı sabırlı ve hoşgörülü olması ayrıca bilgilerini aktarırken öğrenci seviyesine uygun bir şekilde anlatabilmesi önemlidir. Görgeç ve Tahta (2005) çalışmasında öğrencilerin öğretmenlerden hoşgörülü olabilmelerini ve dersi öğrencilerin seviyesine göre anlatmasını istedikleri görülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik ilgi, tutum ve başarılarını arttırmak için gerçekleşmesi zor olmayan uygulamaları öğrencilerin hayallerine uygun bir hâle getirecek çalışmaların yapılması önerilebilir.

Kaynaklar

Akar, H. (2016). Durum çalışması. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (s.111-148). Ankara: Anı.

Akbaba Altun, S., Avcı Yücel, U., ve Ergün, E. (2015). Öğretmenlerin tablet bilgisayarlaraya yönelik görüşleri. *Başkent University Journal of Education*, 2(2), 176-187.

Aladağ, E. ve Karaman, B. (2018). A review of social studies coursebook in terms of thinking training: "Science in time" unit. *European Journal of Education Studies*, 4(5), 235-255.

- Aypay, A. ve Özbaşı, D. (2008). Öğretmenlerin bilgisayara karşı tutumlarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(3), 339-362.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceyhun, Y. ve Çağlayan, C. (1997). *Bilgi teknolojileri Türkiye için nasıl bir gelecek hazırlamakta*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Çiçekli, M. (2014). *Ortaokul branş öğretmenlerinin bilişim teknolojilerini kullanma düzeyi* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Creswell, J. W. (2015). *Beş nitel araştırma yaklaşımı*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev. Ed.), Ankara: Siyasal.
- Deveci, H. ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2011). Hayallerdeki sosyal bilgiler: İlköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin algıları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 9-28.
- Döş, İ. (2013). Mutlu Okul. *Eğitim ve Bilim*, 38(170), 266-280.
- Dündar, H. ve Akçayır, M. (2017). Tablet vs. paper: the effect on learners' reading performance. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 4(3), 441-450.
- Erdem, A. R. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf yönetimi. S. Şimşek (Ed.). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri için sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.101-138). Ankara: Anı.
- Erden, M. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım.
- Eren, E. (2015). Ortaokul ve lise öğrencilerinin eğitimde tablet ve bilgisayar kullanımına ilişkin algı ve görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 409-428.
- Görgeç, İ. ve Tahta, H. (2005). Liselerde matematik öğretimi sürecindeki öğretmen davranışları ile öğrenci beklentilerinin karşılaştırılması. *Milli Eğitim*, 33(166), 113-122.
- İnel, Y. ve Çetin, T. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan bilgisayar temelli materyallerin 6. sınıf öğrencilerinin dikkat düzeylerine etkisinin elektroensefalografi cihazı aracılığıyla tespiti. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(4), 831-848.

- Ifenthaler, D. ve Schweinvenz, V. (2013). The acceptance of tablet-Pcs in classroom instruction: The teachers's perspectives. *Computer in Human Behaviour*, 29(3), 525-534.
- Karasar, Ş. (2004). Eğitimde yeni iletişim teknolojileri internet ve sanal yüksek eğitim. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(4), 117-125.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Miles, M. B. ve Huberman, A.M. (1994). *An expand sourcebook: qualitative data analysis*. USA: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve7. Sınıflar)*. <http://ttkb.meb.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz Soylu, Y. ve Seferoğlu, S. S. (2007). İlköğretim bilgisayar programlarına eleştirel bir bakış. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri*. (s.194-198). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yiğit, E. Ö. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığı düzeylerinin ve teknoloji ile bütünleştirilmiş sosyal bilgiler öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.